

Wprowadzenie (Zbigniew Marek SJ)	9
Słowo wstępne	13
Wstęp do wydania piątego	15
Rozdział 1	
Czym zajmuje się psychologia wychowania religijnego i jaki cel przewodni winien jej towarzyszyć?	
I. Psychologia wychowania religijnego – szanse i granice	17
Socjalizacja – wychowanie – nauczanie – uczenie się – rozwój	18
II. Wychowanie chrześcijańskie – z jakim celem przewodnim?	22
Powołanie wierzącego w ujęciu biblijno-teologicznym	25
Jak z perspektywy pedagogiki i psychologii religii można opisać „zbawienie”?	26
1. Religijność: myślenie, przeżywanie lub działanie – czy ich jedność?	28
Uwagi na temat „motywów”	30
2. Religijność: motywowana zewnętrznie czy (także) wewnętrznie?	30
3. Gotowość do samokontroli moralnej: silna czy słaba, z lękiem sumienia czy w sposób zrównoważony?	33
4. Dążenie do kontroli ważnych zdarzeń życiowych oraz – w przypadku niepowiedzenia się ich – do regulacji emocji: pasywno-materialne czy kooperatywno-duchowe?	35
5. Dążenie do poczucia pozytywnej wartości własnej: wypełniające czy zaniedbane?	37
6. Gotowość do dziękowania i uwielbienia – motywowana wyłącznie obowiązkiem czy również spełnieniem?	38
7. Gotowość do wrażliwości prospołecznej i zachowań prospołecznych: jedynie przykazanie czy coś więcej?	40
8. Zainteresowanie światopoglądem naukowym i logiczną koherencją: rozwijane czy tłumione?	41
Rozdział 2	
Podstawowe modele wyjaśniające rozwój religijny i socjalizację religijną	
I. Wzory interpretacji psychologii głębi i teorii relacji z obiektem	45
Od klasycznej psychoanalizy do teorii relacji z obiektem	47
Religijność w ujęciu teorii relacji z obiektem Any-Marii Rizzuto	48
Wnioski dla wychowania religijnego	52

Dyskusja	53
Blok rozszerzający: Teoria cyklu ludzkiego życia Erika H. Eriksona	56
II. Strukturalno-genetyczna teoria stadiów James W. Fowlera oraz Fritza Osera i Paula Gmündera	57
Podstawa I: Poznawcza teoria strukturalizmu genetycznego rozwoju intelektualnego Jeana Piageta	58
Dyskusja	64
Podstawa II: Jeana Piageta i Lawrence'a Kohlberga teoria stadiów moralnego sądenia	66
Dyskusja	71
1. Na drodze ku teorii stadiów rozwoju religijnego: Lawrence Kohlberg, Jean Piaget, Ronald Goldman	74
2. Stadia wiary: „Genetyczna psychologia” Jamesa W. Fowlera	76
Dyskusja	81
3. Stadia religijnego sądenia: Fritza Osera i Paula Gmündera „epistemologia genetyczna” religijności	84
Zastosowanie dydaktyczne	92
Dyskusja	93
III. Poznawcza teoria społecznego uczenia się Alberta Bandury – dopełniona i zastosowana w pedagogice religii	103
Uczenie się przez modelowanie – klucz do wielości procesów uczenia się i wielości motywów	105
Dyskusja – wskazówki dla pedagogiki religii	108
Rozdział 3	
Uczenie się wiary: samosocjalizacja dzięki socjalizacji ze strony innych	
I. Społeczne procesy uczenia się	116
1. Uczenie się przez modelowanie (uczenie się przez obserwację)	116
2. Uczenie się poprzez instruowanie	119
3. Uczenie się przez wzmocnienie społeczne i przez potwierdzenie społeczne	125
(1) Uczenie się przez wzmocnienie społeczne	125
(2) Uczenie się przez potwierdzenie społeczne	132
Instancje przekonywalności w zindywidualizowanym, pluralistycznym społeczeństwie?	132
II Indywidualne procesy uczenia się	140
1. Uczenie się przez wgląd (zrozumienie)	141
2. Uczenie się przez samowzmocnienie	144
3. Uczenie się przez własną aktywność	145
Rozdział 4	
Rozwój i wspieranie pojęcia Boga i relacji do Boga	
I. Pojęcie Boga osób dorastających – wymiar w głównej mierze poznawczy	149

1. Zaczątka dostosowanego do możliwości dziecka pojęcia Boga	149
2. Rozwój i wspieranie wykraczające poza zaczątki	153
Antropomorfizm: dosłownie lub/i symboliczno-analogicznie?	153
Antropomorfizm: zależny od rozwoju lub/i od socjalizacji?	156
(1) Tendencja do przenoszenia materializujących, ucieleśniających wyobrażeń osoby na istotę Boga	163
(2) Tendencja do przenoszenia artycyfjalistycznych i punktowych wyobrażeń działania na stwórcze i opatrnościowe działanie Boga	171
II. Relacja do Boga osób dorastających – wymiar w głównej mierze emocjonalny i motywacyjny	182
Uczucia względem Boga	183
Religijne uczucia i motywy w ramach zadań rozwojowych	186
1. Zdolność do regulacji emocji z relaksacją i skupieniem – także jako podstawa intensywnych przeżyć religijnych i rozmowy z Bogiem	190
2. Zbudowanie i zachowanie poczucia pozytywnej wartości własnej – także przez świadomość afirmacji ze strony Boga	199
Wiara – środek podtrzymania wartości własnej?	203
3. Nauczenie się strategii radzenia sobie z sytuacjami trudnymi zmniejszającymi obciążenie i umożliwiającymi kontrolę – także przez wiarę i modlitwę	210
Blok rozszerzający: Próby kontroli z oczekiwaniami magicznymi, pasywno-materialnymi i zorientowanymi na zasługi – modlitwa prośby	219
4. Rozwój i zachowanie pozytywnego nastawienia do życia – także przez „cieszenie się z wdzięcznością” i wielbienie	236
5. Rozwijanie wrażliwości prospołecznej i zachowań prospołecznych – także przez „współ-kochanie” z Bogiem i Jezusem	241
Od czego zależy rozwój prospołeczności i jak można ją wspierać?	246
Prospołeczne myślenie, odczuwanie i zachowanie – motywowane religijnie?	253
6. Gotowość do zróżnicowanej świadomości odpowiedzialności (namysł sumienia) – także w spojrzeniu na Jezusowe przykazanie miłości i obietnicę bezwarunkowej akceptacji	263
(1) Namysł sumienia – nie tylko samokrytyka, lecz również samopochwała	268
(2) Jak z moralnej wiedzy powstaje moralne działanie?	268
(3) Wnioski dla pedagogiki moralności	273
(4) Jak rozwija się rozumienie odpowiedzialności własnej?	274

Rozdział 5

Rozwój i wspieranie rozumienia Jezusa oraz relacji do Jezusa

I. Relacja do Jezusa jako wymiar w przeważającej mierze emocjonalny i motywacyjny	289
1. Jezus – dla nas równocześnie osoba-model w naszych zadaniach rozwojowych	291
2. Jezus – więcej niż wzór: dydaktyka przejrzystości	293
II. Rozumienie Jezusa jako wymiar w przeważającej mierze poznawczy	294

Rozdział 6	
Rozwój i wspieranie rozumienia tekstów biblijnych	
I. Rozumienie opowiadań biblijnych	302
II. Rozumienie przypowieści ewangelicznych	309
Problemy dydaktyki przypowieści	309
Jak rozwija się rozumienie przypowieści?	312
Psychologiczne ujęcie analizy dydaktyki przypowieści	315
Dydaktyka symbolu – trzy uwagi	317
Rozdział 7	
Specyficzne dla młodzieży warunki rozwoju religijnego i socjalizacji religijnej	
I. Dalszy rozwój poznawczy a młodzieńczy „zespół wątplenia” – podstawa wiary niepewnej czy wiary refleksyjnej	326
II. Rozwój cielesny i seksualny	332
III. Rozwój tożsamości – także przez rozwój wiary?	335
IV. Potrzeba nowych relacji z rówieśnikami – kultura młodzieżowa	339
Rozdział 8	
Specyficzne dla płci warunki rozwoju religijnego i socjalizacji religijnej	
I. Obserwacje dotyczące specyficznego dla płci rozwoju i przejawów religijności	345
1. Wskaźniki globalne albo, czy dziewczęta/kobiety są bardziej aktywne pod względem religijno-kościelnym i bardziej wierzące, niż chłopcy/mężczyźni?	346
2. Pojedyncze treści, albo wiara dziewcząt/kobiet bardziej nastawiona na relacje i emocje, niż wiara chłopców/mężczyzn?	347
II. Próby wyjaśnienia	
1. Wyjaśnienia wykorzystujące podstawy psychobiologiczne	350
2. Wyjaśnienia wykorzystujące czynniki społeczne	352
A androcentryczne mówienie o Bogu?	354
Wykaz literatury	357
Spis tabel i rycin	384
Indeks osobowy	387
Indeks rzeczowy	393